

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за освітньою програмою професійного спрямування
«Муніципальна економіка»

на тему: **«Активізація економічного зростання на регіональному рівні**
(на прикладі Одеської області)»

Виконавець:

студентка ФЕУП
Бабій Ірина Анатоліївна

_____
/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н.
Фіалковська Анастасія Андріївна

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Місцевим економічним розвитком називають процес активізації його економічного зростання на певній території та зміцнення конкурентної позиції міста, створення нових робочих місць, залучення інвестицій та підвищення якості життя для всіх мешканців громади на основі стратегічного партнерства влади, бізнесу та інших важливих складових частин громади.

Найбільш складним об'єктом в регіональній політиці держави є економічний розвиток на місцевому рівні, який потребує урахування особливостей галузевої та територіальної структури місцевого господарства, формулювання особливостей місцевих умов нагромадження капіталу, специфіки функціонування місцевого ринку праці, зайнятості та кадрового забезпечення населення.

На сьогоднішній день існують різні механізми активізації економічного розвитку, які вже виявилися дієвими, у тому числі: державно-приватне партнерство і кооперація, створення кластерних об'єднань; інструменти стимулювання підприємництва, а також малого і середнього бізнесу. Невід'ємною складовою економічного зростання на місцевому рівні є розвинене інституційно-правове оточення, упровадження дієвих фінансових та інвестиційних важелів активізації економічного розвитку, їх комплексної підтримки з боку місцевого самоврядування, узгодження діяльності усіх гілок публічної влади. В умовах підвищення ризиків нової світової фінансово-економічної кризи значну актуальність для України здобуває усвідомлення особливої ролі міжрегіонального та міжмуніципального співробітництва, збільшення сфери дії внутрішніх виробничих та коопераційних зв'язків між регіонами.

Окремі аспекти цієї проблеми досліджували українські науковці: Сментина Н.В., Лук'янчикова, Л. Г. Мельника, Мунтіяна В.І., Газудою Л.М., Хаустовою К.М., Фіалковська А.А.

Мета кваліфікаційної роботи – дослідити теоретичні та методичні аспекти забезпечення економічного зростання на місцевому рівні та надати практичні пропозиції відносно Одеської області.

Завдання:

- визначити сутність понять економічне зростання та місцевий економічний розвиток, з'ясувати принципи й фактори його забезпечення;
- розглянути складові процесу забезпечення економічного зростання на місцевому рівні;
- розглянути можливості державного стимулювання економічного зростання на місцевому рівні;
- дослідити основні складові економічного потенціалу міста;
- проаналізувати стратегію соціально-економічного розвитку Одеської області;
- запропонувати комплекс заходів по активізації економічного розвитку Одеської області;
- розробити SWOT, PEST- аналіз економіки Одеської області та експрес-аналіз місцевого бізнес-клімату;

- обґрунтувати створення постійно діючої системи підтримки стабільного розвитку малого і середнього бізнесу у громаді;

- зробити прогноз основних показників розвитку економіки Одеської області.

Об'єкт дослідження – процес забезпечення економічного зростання Одеської області.

Предмет дослідження – теоретичні та прикладні аспекти активізації економічного зростання на місцевому рівні.

До **методів дослідження**, як використані у кваліфікаційній роботі, відносяться:

- ✓ методи економіко-статистичного аналізу: табличний, графічний, групування, класифікації;
- ✓ загальнонаукові методи: аналогія, системний аналіз, формалізація;
- ✓ маркетингові методи: SWOT, PEST-аналіз, спостереження;
- ✓ методи логічної абстракції: аналіз і синтез, індукція та дедукція.

Інформаційною базою дослідження слугували закони України та нормативно-правові акти з питань планування місцевого розвитку, а також монографії вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали науково-практичних конференцій та періодичних видань, присвячені вивченню теоретичних аспектів економічного зростання на місцевому рівні, дані Інтернет-джерел, а також стратегічні та програмні документи з розвитку Одеської області.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (50). Загальний обсяг роботи становить 95 сторінок. Основний зміст викладено на 76 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 19 рисунків.

Публікації. За результатами проведених досліджень опублікована стаття: «Удосконалення управління муніципальною власністю» у збірнику ФЕУП «Науковий студентський вісник».

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні аспекти забезпечення економічного зростання на регіональному рівні**» розглянуто поняття економічного розвитку, фактори його забезпечення на регіональному рівні, індикатори економічного зростання, державне стимулювання економічного зростання.

У другому розділі «**Аналіз рівня економічного розвитку Одеської області**» проаналізовано основні складові економічного потенціалу Одеської області, проаналізовано стратегію та фактори впливу на економіку регіону.

У третьому розділі «**Шляхи активізації економічного зростання на регіональному рівні**» визначено проблеми та ризики економічного зростання Одеської області, напрями та інструменти його активізації, а також прогнозування основних показників розвитку.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумок, можна зробити наступні висновки.

1. Місцевий економічний розвиток є складним, комплексним процесом, який стосується відносно завершеної суспільно економічної одиниці, в якій проявляються всі сторони життєдіяльності суспільства, такі як багатогранність і комплексність процесу він вимагає здійснення складних, системних підходів та залучення значної кількості спеціалістів з різних галузей та врахування і узгодження позицій, адже їх бачення можуть бути такими, що суперечать один одному, а іноді й навіть цілком протилежними. Економічне зростання залежить від впливу ряду факторів. Залежно від способу впливу на економічне зростання виділяють прямі і непрямі чинники.

2. Індикатором соціально-економічного стану регіону є числова статистична інформація про відхилення поточного значення показника, що оцінює стан регіону, від базового значення цього показника.

Індикатори соціально-економічного стану та розвитку регіону дозволяють системі статистичного моніторингу вирішувати такі завдання: визначення місця регіону та його ролі в минулому і майбутньому (індикативному) розвитку господарського комплексу; створення підстави для однозначної оцінки ефективності господарювання в регіонах; бути базою для оцінки використання факторів розвитку господарського потенціалу; описання стану регіональної економіки і стану економіки, яка виходить за межі цього регіону.

У цілому система статистичного моніторингу з її показниками-індикаторами має пов'язуватись з напрямками регіональної політики, які в концентрованому виді зводяться до такого: необхідність міжрегіонального вирівнювання рівня душевого споживання, або життєвого рівня населення, що проживає в регіоні; необхідність збільшення доходу в розрахунку на душу населення, що сприяє зростанню рівня споживання .

В сучасних умовах головною рушійною силою розвитку регіонів, від якої залежить конкурентоспроможність економіки та добробут їх населення, є інноваційна діяльність. Незважаючи на усвідомлення важливості саме інноваційного шляху розвитку, дієвого системного механізму його впровадження на державному й регіональному рівнях поки-що немає, що значно ускладнює розвиток інноваційних процесів на мікрорівні та знижує мотивацію вітчизняних суб'єктів господарювання щодо активної інноваційної діяльності.

3. На сьогоднішній день, в умовах поглибленої децентралізації, в формуванні стратегії розвитку України, створюється новітня модель регіонального управління та активізація економічного, соціального, ресурсного потенціалу регіонів для забезпечення сталого зростання держави.

На рівні держави проголошено, що пріоритетним завданням державного управління є регулювання соціально-економічного розвитку та є одним із головних питань у процесі формування новітньої моделі соціально орієнтованої ринкової економіки в Україні, вагомим механізмом забезпечення територіальної цілісності та стабільності в державі.

Цілями регіональної економічної політики є:

- примноження національного багатства країни шляхом ефективного використання природно-ресурсного, науково-технічного та виробничого потенціалу кожного регіону та тісного співробітництва між ними;
- створення умов для зміцнення економічної бази відсталих регіонів, задля того аби скоротити найбільш значні відмінності у рівнях соціально-економічного розвитку регіонів;
- підвищення рівня життєзабезпечення галузей виробництва в ринкових умовах;
- покращення демографічної ситуації, збільшення тривалості життя населення та підвищення рівня його якості у кожному регіоні;
- покращення екологічної ситуації регіонів, запобігання забрудненню природного середовища, ефективне використання та відтворення природних ресурсів, збереження генетичного фонду живої природи, унікальних заповідних територій та природних об'єктів.

4. Одеська область утворена 27 лютого 1932 року. До її складу входять 26 адміністративних районів, 19 міст, 32 об'єднані територіальні громади, 33 селища та 1123 сільських населених пунктів.

Протягом 2017-2020 років зберігається тенденція до скорочення наявного населення. Так, з 2017 по 2020 роки чисельність наявного населення скоротилась з 2386,5 тис осіб до 2377,2 тис осіб. Обсяги скорочення наявного населення відповідно до попереднього року набули свого піку у 2020 році (-9,3 тис осіб).

Для ринку праці Одеської області у 2017-2019 роках стало характерним коливання обсягів зайнятого та безробітного населення віком 15-70 років за МОП в абсолютному та відносному значенні. Так, рівень зайнятост населення в д. всього населення вком 15-70 років протягом 2017-2020 років коливався від 56,1% у 2017 році до 57 % у 2020 році.

У 2017-2020 роках розмір середньомісячної заробітної плати коливався від 6542,0 грн у 2017 році до 10336,0 грн у 2020 році та збільшився відповідно до 2017 року на 6439,0 грн або у 1,6 раз.

Аналіз середньомісячної заробітної плати в Одеській області свідчить, що за 2020 рік даний показник становив 10336,0 грн, що у 2,1 рази вище рівня мінімальної заробітної плати, визначеної на державному рівні (5000,0 грн).

Після падіння у 2014 – 2015 роках до 98,3% та 95,8% відповідно у 2016 та 2017 роках ВРП зріс до 104,2% (для порівняння по Україні – 102,4 та 102,5% відповідно).

За цим показником у 2017 році Одеська область знаходиться на 8 місці серед інших регіонів країни. Проте у 2019 році ВРП зменшилось тиа складає 101,8 %. Валовий регіональний продукт на душу населення у 2019 році порівняно з 2016 роком зменшився на 0,98 раз.

У січні 2021 року до січня 2020 року обсяг промислового виробництва зменшився на 19,1%.

Якщо розглядати зовнішню торгівлю товарами, то у 2020 році обсяги експорту та імпорту товарів становили 1360,6 млн дол (на 1,7 % менше до 2019 року) та 2190,6 млн дол США (на 15,0% більше до 2019 року) відповідно.

За січень-березень 2021 року підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 2338,1 млн.грн. капітальних інвестицій (у січні-березні 2020 року – 2990,4 млн.грн.). У зазначеному періоді область за обсягами капітальних інвестицій посіла 9 місце серед регіонів країни. Частка регіону у загальному обсязі залучених інвестицій – 3,0%. Найбільші обсяги капітальних інвестицій освоєно в галузях: промисловість – 649,05 млн. грн. (27,8%); будівництво – 322,7 млн. грн. (13,8%); транспорт, складське госп-во, поштова, кур'єрська діяльність – 305,5 млн.грн. (13,1%); діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування – 226,7 млн.грн. (9,7%); державне управління й оборона; обов'язкове соц. страхування – 160,1 млн.грн. (6,8%); сільське, лісове та рибне господарство – 141,15 млн. грн. (6,0%).

5. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021-2027 років, значну увагу приділяє завданням бізнесу (25%), інноваціям (11%), культури та туризму (12%), що є вагомою частиною конкурентоспроможності та привабливості регіону. Цікавим є те, що в цій стратегії значна увага спрямована на розвиток харчової індустрії і передбачає завдання як з розвитку сільського господарства та виноробної галузі, так і з формування у одеситів навичок здорового харчування за рецептами етнічної кухні.

6. Для виявлення конкурентних переваг та обмежень перспективного економічного розвитку Одеської області в роботі використаний SWOT та PEST аналіз. Виявлені сильні та слабкі сторони Одеського регіону, а також можливості і загрози подальшого економічного зростання. Проведений SWOT-аналіз дозволив визначити такі пріоритетні напрямки розвитку Одеської області: відродження сучасної промислової та культурної індустрії; розвиток високопродуктивного агропромислового виробництва; розбудова та модернізація транспортної інфраструктури; якісний розвиток туристично-рекреаційної сфери; розбудова інфраструктури соціальної сфери та забезпечення нової якості життя населення.

Результати PEST аналізу показали, що на перше місце в оцінці економічного потенціалу Одеської області виходить технологічна складова, на друге - економічна складова, третє та четверте місце посідають політична та соціальна складові відповідно.

7. Ризиками Одеської області є: профіцити потужностей з виробництва добрив у світі, нарощування імпорту продукції., складнощі з залученням фінансових ресурсів – високі кредитні ставки, конкуренція з іноземними компаніями., спалахи захворювання тварин, коливання на валютному ринку, залежність від світових цін, зростання зовнішньої енергетичної залежності, труднощі переходу на технічні регламенти ЄС, відсутність відповідного законодавства щодо забезпечення розвитку малих виноробних підприємств, надзвичайні ситуації антропогенного та природного походження, наслідки нераціонального використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, розміщення хімічних засобів захисту рослин на території області призводить до забруднення ґрунтів, відсутність працюючого законодавче закріпленого механізму захисту інвестицій, що викликає недовіру бізнесових кіл, обтяжливість процедури реєстрації оподаткування, ліцензування, сертифікації підприємницької діяльності, наявність корупційних ризиків, слабка поінформованість потенційних партнерів про можливості регіону, високій рівень

трудової міграції за кордон, зростання дефіциту робочої сили за окремими робітничими професіями внаслідок невиваженої політики регіонального замовлення на підготовку кадрів.

8. Одним із найголовніших проєктів напрямку активізації економічного зростання є розроблення «Стратегії Одеської області», яка визначає найвагоміші питання місцевості, щодо покращення життя населення.

Основними пріоритетними напрямками активізації економічного зростання є: соціальний захист населення, освіта, здоров'я, фізична активність, культура, екологічна та техногенна безпека, належне та відповідальне поводження з відходами, захищена та відновлена екосистема, інфраструктурний розвиток та глобалізація туристичного сектору, розбудова логістичної інфраструктури, туристичний потенціал, ефективний економічний простір, інвестиційна привабливість регіону, підтримка регіонального виробника.

9. Прогноз – система наукових передбачень, напрямів і тенденцій майбутнього стану економічної системи. Розроблення економічного прогнозування здійснюється за допомогою комплексних методів обробки інформації про стан економічної системи, умови функціонування і закономірності розвитку.

При реалістичному прогнозі періоді залучення туристичних потоків у область за рахунок природно-рекреаційного потенціалу, розвиненої санаторно-курортної галузі функціонуватиме і надалі.

Зростатиме роль міжнародної технічної допомоги, що спрямовуватиметься у розвиток дорожньої інфраструктури, сільського господарства, харчової промисловості, туризму та забезпечення енергоефективності.

Обсяги експорту області поступово зростають та прогнозується незначне перевищення експорту над імпортом. При цьому економіка області буде залишатися сировиною та залежною від світових цін на продукцію, що експортується.

Завдяки реалізованим заходам, скороченню «тіньового» бізнесу, вкладеним інвестиціям, позитивній динаміці розвитку економіки забезпечується поступове збільшення рівня зайнятості та зростання середньомісячної заробітної плати, що призведе до сповільнення темпів скорочення чисельності населення області, яке у 2027 році складатиме близько 2,35 млн осіб.

Поступове збільшення кількості виробників електричної енергії із сонячного випромінювання та розвиток вітрової енергетики в області приведе до зменшення імпорту електроенергії та зменшення енергодефіциту Одеської області. За прогнозами у 2027 році в Одеській області працюватимуть 32 сонячних електростанцій, 5 вітрових електростанцій та 4 біогазових станцій.

Основою розвитку сільського господарства є нарощування виробництва продукції рослинництва шляхом запровадження ефективного використання природних ресурсів, збільшення поголів'я худоби і птиці, створення сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та фермерських господарств, забезпечення якості сільськогосподарської продукції.

Продовжується поступова реалізація реформ у сфері освіти, охорони здоров'я та культури. Прогнозується деяке зменшення рівня корупції в державних інститутах та помірне підвищення рівня довіри з боку громадян та підприємців.

Екологічна ситуація в області суттєво не змінюється. Зберігається високе антропогенне навантаження на навколишнє природне середовище, однак втілюються заходи для утилізації для знешкодження накопичених відходів, загальний обсяг викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел скорочується, створюються об'єкти природно-заповідного фонду.

АНОТАЦІЯ

Бабій І. А. «Активізація економічного зростання на регіональному рівні (на прикладі Одеської області)»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» за освітньою програмою «Муніципальна економіка». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2021.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти економічного розвитку, фактори його забезпечення, індикатори та державне стимулювання економічного зростання на регіональному рівні.

Проаналізовано основні складові економічного потенціалу Одеської області
Запропоновано пріоритетні напрямки для активізації економічного зростання в Одеській області.

Ключові слова: економічний розвиток, індикатори економічного зростання, напрями та інструменти активізації економічного зростання, проблеми та ризики економічного зростання, прогнозування основних показників розвитку економіки.

ANNOTATION

Babii Iryna, «Activation of economic growth at the regional level (on the example of the Odesa region)»

Thesis for Master degree in the specialty “Entrepreneurship, Trade and Stock Exchanges” under the educational program “Municipal Economy”. – Odessa National Economic University. – Odessa, 2021.

The theoretical aspects of economic development, factors of its provision, indicators and state stimulation of economic growth at the regional level are considered in the work.

The main components of the economic potential of Odessa region are analyzed

Priority directions for intensification of economic growth in Odessa region are offered.

Keywords: economic development, indicators of economic growth, directions and tools for intensifying economic growth, problems and risks of economic growth, forecasting the main indicators of economic development.